

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکز

دانشکده هنر و معماری / گروه معماری

پایان نامه
برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش : مهندسی معماری

عنوان:
کانون پرورش خلاقیت کودکان

استاد راهنما:
جناب آقای دکتر سید عطاء اله طاهایی

استاد مشاور:
سرکار خانم دکتر مزین دهباشی

پژوهشگر:
حمید اتحادی
تابستان 1391

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد
اینجانب حمید اتحادی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد
ناپیوسته به شماره دانشجویی 89300100062 در رشته
معماری که در تاریخ 91/6/6
از پایان نامه خود تحت عنوان : کانون پرورش خلاقیت
کودکان

بدینوسیله متعهد می‌شوم:

1- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و د رمواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

2- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

3- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

4- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: حمید
اتحادی

تاریخ و امضا:

بسمه تعالی

در تاریخ : 91/6/6

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم / آقای حمید اتحادی از
پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره
14/5 به حروف چهارده و نیم و با درجه متوسط
مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَوُّتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ
فُطُورٍ (3) ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَ
هُوَ حَسِيرٌ (4)

....هیچ در نظم خلقت خدای رحمان بی‌نظمی و نقصان نخواهی
یافت. بارها به دیدة عقل درنظام مستحکم آفرینش بنگر تا
هیچ سستی و خلل در آن توانی یافت؟ (3) باز دوباره به چشم
بصیرت دقت کن تا دیده خرد زبون و خسته (نقصی نیافته) به
سوی تو باز گردد (وبه حسن نظم الهی بینا شود) (4)

ترجمه مهدی الهی قمشاهی

7-2 نتیجه گیری	43
8-2 تعریف اخلاقیت	44
9-2 اخلاقیت در کودکان	45
10-2 بازی و اخلاقیت , پرورش اخلاقیت	52
11-2 نتیجه گیری	67
12-2 توصیه هایی برای پرورش اخلاقیت کودکان	68
13-2 سن مناسب پرورش اخلاقیت کودکان	82
14-2 اخلاقیت در بازی	103

فصل سوم :

1-3 روش شناسی تحقیق و گرد آوری داده ها	
2-3 انجمن حمایت از آموزش هنرهای کودکان	123
3-3 فرهنگسرای کودک در پارک شفق	125
4-3 مرکز نگهداری روزانه کودکان (سینی کلو) sinikello	128
5-3 مرکز نگهداری کودک (سیلور بی) silver bay	129
6 -3 مرکز نگهداری کودک (MCA) لس آنجلس	131

زاهدان	شهر	تاریخچه	7-3
			134
زاهدان	شهر	مطالعات فرهنگی	8-3
			140
		مطالعات اقلیمی شهر زاهدان	9-3
			143
			فصل چهارم :
ها	داده	تحلیل	1-4
			162
			فصل پنجم :
طراحی	روند	و	نتیجه
			166
			1-5
			بررسی کانسپت سایت
			168
نهایی	نتیجه	مورد	در
			بحث
			2-5
			168
نهایی	کانسپت	بررسی	3-5
			168
مقاطع	ها	پلان	ها
			نما
			حجم
			4-5
			172

شماره تصویر

شماره صفحه

عنوان تصویر

تصویر شماره 1	26	سازمان دستگاه عصبی
تصویر شماره 2	27	دو پارگی مخ
تصویر شماره 3	29	اخلاق اجتماعی
تصویر شماره 4	30	اخلاق اجتماعی
تصویر شماره 5	33	بازیهای گروهی
تصویر شماره 6	36	مکان آب بازی برای کودکان
تصویر شماره 7	37	فضای آموزشی
تصویر شماره 8	37	فضای آموزشی

تصویر شماره 9	38	رابطه معلم و دانش آموز
تصویر شماره 10	39	فضای بازی
تصویر شماره 11	40	کلاس نقاسی
تصویر شماره 12	40	کارگاه
تصویر شماره 13	43	مکان ارایه کارها
تصویر شماره 14	45	جشن روز جهانی کودک
تصویر شماره 15	47	سالن تیاتر
تصویر شماره 16	49	خانواده و خلاقیت
تصویر شماره 17	53	خانواده و خلاقیت
تصویر شماره 18	55	کتاب کلاس خلاقیت
تصویر شماره 19	58	کتاب کلاس خلاقیت
تصویر شماره 20	60	بازیهای گروهی
تصویر شماره 21	64	کتابخانه
تصویر شماره 22	64	کتابخانه سیار
تصویر شماره 23	64	جشن در حضور خانواده
تصویر شماره 24	67	جشن در حضور خانواده
تصویر شماره 25	69	اهدی هدیه
تصویر شماره 26	69	مراسم تجلیل
تصویر شماره 27	77	کلکسیون
تصویر شماره 28	84	خلاقیت در بازی
تصویر شماره 29	87	شادی و نشاط
تصویر شماره 30	99	جشن در حضور خانواده
تصویر شماره 31	102	کتابخانه
تصویر شماره 32	103	سالن تیاتر
تصویر شماره 33	105	کلاس نقاسی
تصویر شماره 34	110	کلاس نقاسی
تصویر شماره 35	112	طراحی اقلیمی

36	تصویر شماره	114	مقاله خلاقیت در بازی
37	تصویر شماره	120	مقاله خلاقیت در بازی
38	تصویر شماره	120	مقاله خلاقیت در بازی
39	تصویر شماره	121	مقاله خلاقیت در بازی
40	تصویر شماره	121	مقاله کودکان بزرگترین معماران
41	تصویر شماره	122	مقاله کودکان بزرگترین معماران
42	تصویر شماره	122	مقاله کودکان بزرگترین معماران
43	تصویر شماره	123	مقاله کودکان بزرگترین معماران
44	تصویر شماره	123	طراحی اقلیمی
45	تصویر شماره	124	طراحی اقلیمی
46	تصویر شماره	124	طراحی اقلیمی
47	تصویر شماره	125	طراحی اقلیمی

شماره جداول

	شماره صفحه	منبع
1	جدول شماره	
	106	اقلیم و معماری - کسمایی
2	جدول شماره	
	107	اقلیم و معماری - کسمایی
3	جدول شماره	
	108	اقلیم و معماری - کسمایی
4	جدول شماره	
	109	اقلیم و معماری - کسمایی
5	جدول شماره	
	111	اقلیم و معماری - کسمایی

جدول شماره 6	
115	اقلیم و معماری – کسمایی
جدول شماره 7	
116	اقلیم و معماری – کسمایی
جدول شماره 8	
116	اقلیم و معماری – کسمایی
جدول شماره 9	
117	اقلیم و معماری – کسمایی

1-1 بیان مساله تحقیق :

بنظر میرسد که با پیشرفت آموزش و پرورش پرداختن به موضوع پرورش خلاقیت که شکوفایی آن طبق عقیده روانشناسان به دوران کودکی بر می گردد امری ضروری می نماید.

شیوه آموزشهای مربوط به بخش آموزش و پرورش بیشتر بر بالا بردن استعداد های ریاضی و علوم تجربی برمیگردد که اینگونه آموزشها نیمکره راست مغز را که بر حافظه و منطق متکی است پرورش میدهند و کمتر به فعالیت های خلاقیتی که مربوط به نیمکره راست مغز می شود میپردازند و بنابراین آموزش و پرورش کودکان برای فعالیت های خلاقانه که به خود شکوفایی کودکان مربوط می شود کمتر توجه می شود.

پرسش اصلی تحقیق اینست که چگونه می توان فضا و محیطی را برای کودکان طراحی نمود که در آن فضا و محیط کودکان به قوه خلاقانه خویش بپردازند و در این قوه نیز در آنان پرورش یابد و به این ترتیب خلاقیت کودکان نیز که مربوط به نیمکره راست مغز می شود مورد توجه قرار گیرد. اینکه طراحی یک محیط و فضا چگونه بر پرورش قوه خلاقیت کودکان تاثیر می گذارد امروزه در موسسات تحقیقاتی روانشناسی مورد بررسی می باشد. آیا قرار گرفتن کودکان قرن 21 در فضایی طبیعی در کنار بازیهای رایانه ای که برای پرورش خلاقیت کودکان طراحی شده است بر تقویت قوه خلاقه آنها تاثیری مثبت دارد از لحاظ جنبه طراحی فضا و محیط دارد و آیا ارایه طراحی مناسب در این زمینه ممکن می باشد مسایلی اند که ما را در راهنمایی به طراحی فضایی در جهت پرورش خلاقیت و پرسش اصلی تحقیق مد نظر می باشد.

سوالات تحقیق :

1- چگونه می توان فضا و محیطی را برای کودکان طراحی نمود که در آن فضا و محیط کودکان به تقویت قوه خلاقانه خویش بپردازند؟

2- چگونه تنها طراحی یک فضای آموزشی در پرورش خلاقیت کافی است؟

3- چگونه استفاده از فرمهای خاص برای این مجموعه
تاثیرگذار است؟

4- آیا کمپوزسیون فضاها در نحوه عملکرد و پرورش قوه
خلاقیت کودکان موثر است؟

1-2 اهمیت موضوع تحقیق :

فضا به تنهایی قادر به شکوفا کردن خلاقیت نیست بلکه ساختار آموزش و پرورش نیز در روند خلاقیت موثر است به نحوی بستر مناسب برای شکوفایی خلاقیت کودکان را مهیا می سازد که بسیار حایز اهمیت است این ساختار آموزش و پرورش که منجر به شکل دادن و رشد خلاقیت کودکان می شود در کشور ما ایران سابقه کوتاهی دارد و در حالیکه در اروپا و کشورهای توسعه یافته بسیار مورد توجه و پیگیری می باشد و اهمیت طراحی فضایی جهت پرورش خلاقیت کودکان دغدغه فکری نگرشهای آموزشی در قرن 21 می باشد و اینجانب علاقمند به طراحی فضایی می باشم که در آن فضا کودکان قادر به خودشکوفایی و تقویت قوه خلاقه خویش باشند.

1-4 هدفهای تحقیق :

طراحی نمونه ای از فضای پرورشی قوه خلاقیت کودکان که بتواند الگویی جهت سازماندهی و طراحی اینگونه فضاها باشد. اهداف فرعی تحقیق عبارت از اصلاح نظام آموزشی و جهت دار کردن شیوه آموزش توأم با پرورش و خود شکوفایی کودکان می باشد.

1-5 سوالات یا فرضیه های تحقیق (بیان روابط بین متغیرهای مورد مطالعه) :

فرضیه اصلی:

به نظر میرسد طراحی فضایی که آزادی و حق انتخاب را با در نظر گرفتن علایق فردی به کودکان میدهد در پرورش خلاقیت کودکان و خودشکوفایی آنان تاثیر به سزایی دارد.

فرضیه های فرعی عبارتند از:

1- به نظر میرسد که طراحی فضای آزاد و دادن حق انتخاب فعالیت به کودکان در رشد و پرورش خلاقیت کودکان موثر است.

2- تدارک فضاهای بهینه جهت رشد و پرورش خلاقیت کودکان و تناسب عملکرد فضاها با فعالیتهایی که در آنها انجام می گیرند.

3- شکوفایی خلاقیت کودکان می تواند با دکوراسیون و مبلمان فضاهای داخلی با در نظر گرفتن فرم فضاها می تواند در پرورش خلاقیت کودکان موثر باشد.

1-5 چهارچوب نظری تحقیق :

مطالعات کتابخانه ای و میدانی و سایتهای اینترنتی و case study (مطالعات موردی).

1-6 روش تحقیق:

ابتدا چند نمونه موردی را تجزیه و تحلیل و سپس استانداردها و نیازسنجی و اهداف را پیدا مشخص می گردد و با توجه به فرهنگ جامعه که ایندو در بستر مطالعات کتابخانه ای و میدانی رخ میدهد پس از رسیدن به اطلاعات ریزفضاهای مجموعه را شناسایی و روابط مورد نیاز را تجزیه و تحلیل و بهترین رابطه را پیدا و دیاگرام ارتباطی و فرمها را مشخص می شود و طراحی را با توجه به نیازها-روابط-استانداردها و سایت جهت دهی و کانسپت کلی طرح آن را پیدا و سپس کانسپت را به طراحی تبدیل می شود.

پیشینه پژوهش:

در دانشگاه محل تحصیل اینجانب پژوهشی در زمینه طراحی کانون پرورش خلاقیت کودکان ارایه نشده است تنها چند پایان نامه مرتبط در زمینه کانون پرورش فکری کودکان و نه کانون پرورش خلاقیت کودکان ارایه شده است و اثر را به طرح معماری منجر نشده بلکه در دانشگاههای علوم اجتماعی انجام شده است - پیشینه پژوهش به نیمه دوم قرن بیستم در آمریکا و اروپا می رسد.

پایان نامه های مشاهده سده مرتبط:

1- واکنش کودکان 4-6 ساله نسبت به کتابهای داستانی تخیلی
(تاریخ دفاع: 1387)

نگارش: زهره نایینی استاد راهنما: عباس حری استاد
مشاور: مجتبی الهیاری (تاریخ دفاع: 1362)

2- نظر خواهی از آموزگاران شهر تهران در مورد ایجاد عادت
و انگیزه مطالعه در دانش آموزان دوره ابتدایی (تاریخ
دفاع: 1388)

نگارش: حسین ثابتی استاد راهنما: علی شکویی استاد
مشاور: یحیی دوستدار (تاریخ دفاع: 1375)

3- محیطهای مناسب برای کودکان
دانشگاه آزاد
نگارش: میلاد زرافشان
اسلامی یزد (تاریخ دفاع: 1389)

4- کانون همیاری فکری کودکان
دانشگاه آزاد بندرعباس (تاریخ دفاع: 1359)
نگارش: زهرا نوروزی

5- کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان
دانشپور دانشگاه شیراز (تاریخ دفاع: 1389)
نگارش: علی

فصل دوم:

مطالعات روانشناختی:

بدین علت که سازمان دستگاه عصبی خلاقیت را شکل می‌دهد و در طراحی کانون شناخت عملکرد ذهن در پرورش خلاقیت نقش اصلی را دارد ابتدا به بررسی سازمان دستگاه عصبی می‌پردازیم.

2-1-1 سازمان دستگاه عصبی (برگرفته از کتاب زمینه روانشناختی هیلگارد)

بخشهای دستگاه عصبی¹:

تمامی بخشهای دستگاه عصبی به هم مربوط اند ولی عموماً در بخش عمده را در نظر می‌گیرند. دستگاه مرکزی اعصاب شامل تمامی نوردن های مغز و نخاع است. دستگاه عصبی پیرامونی اعصابی هستند که مغز و نخاع را به دیگر بخش های بدن متصل می‌کنند.

مخ :

مخ آدمی بیش از هر نوع حیوان دیگری نمو کرده است. لایه خارجی مخ به قشر مخ معروف است. قشر مخ خاکستری به نظر می‌رسد زیرا از جسم سلولی نوردن ها و تارهای عصبی بدون ملین مرکب استو بر این اساس اصطلاحاً ماده خاکستری نامیده شده است. از آنجا که داخل مغز زیر قشر عمدتاً دز تارهای عصبی میلین دار ساخته شده است به آن ماده مفید نام داده اند

از هر دستگاه حسی خبرهایی به ناحیه مخصوص قشر مخ می‌رسند. پاسخ های حرکتی از ناحیه ای از قشر مخ کنترل میگردند، بقیه قشر مخ که حسی و حرکتی نیست، ناحیه ارتباطی نام دارد. بخش گسترده تر قشر مخ آدمی که قشرهای ارتباطی را تشکیل میدهند دست اند. کار حافظه اندیشه و سخن گفتن اند.

¹ اسمیت، ادوارد، زمینه روانشناسی، ویرایش چهاردهم، انتشارات گپ 1388

مخ شامل دو نیم کره راست و چپ است که به وسیله جسم پنبه ای به هم مربوط و در اصل قرینه اند. هر نیم کره مخ ها بخش دارد. بخش پیشانی، بخش آهیانه، بخش گیج گاه و بخش پس سر که کنش های مختلف انجام می دهند.

بخش پیشانی توسط شیار مرکزی از بخش آهیانه جدا میشود. بخش آهیانه به صورتی واضح از بخش پس سر جدا نیست. بخش آهیانه در واقع بالای مخ و پشت شیار مرکزی است و بخش پس سر در عقب مخ است. یک شیار عمیق موسوم به شیار جانبی در بخش گیج گاهی وجود دارد.

2-1-3 ناقرینگی های مغز :

دونیمکره مخ در نگاه نخست چو شکل یکدیگر در آینه به نظر می رسند ولی وقتی در جریان « کالبد شکافی ها » اندازه گیری می شوند نیم کره چپ مخ تقریبا همیشه از نیم کره راست بزرگتر است. همچنین نیمکره راست تارهای عصبی دراز بسیاری دارد که بخش های جدا از هم مغز را به هم مربوط میسازند، حال آنکه نیم کره چپ تارهای عصبی کوتاه تر بسیاری دارد و ناحیه های محدود را به هم مربوط می کنند.²

پاول بروکا در سال 1861 ناحیه ای را در بالای شیار جانبی در بخش پیشانی کشف کرد که با سخن گفتن ارتباط دارد (ناحیه بروکا) و تخریب همان ناحیه در نیمکره راست مخ اختلالی در سخن گفتن بوجود نمی آورد. ناحیه های دست اندر کار فهم سخن و کلمات نوشته شده نیز در نیم کره چپ مخ قرار دارند. در بعضی از چپ دست ها مراکز سخن گفتن در نیم کره راست قرار دارند.

در یک فرد متعارف مغز به صورتی یکپارچه عمل میکند. خبرهایی که به یک نیم کره مخ میرسند فوراً از راه جسم پنبه ای به نیم کره دیگر انتقال می یابند. این انتقال در بعضی از انواع صرع مساله ساز است زیرا وقتی یک حمله صرعی در یک نیم کره آغاز می گردد. باعث تخلیه گسترده نوردن های نیم کره دیگر میشود.

² اسمیت، ادوارد، زمینه روانشناسی، ویرایش چهاردهم، انتشارات گپ 1388

3-1-4 پژوهش درباره « دوپاره مخ » چنانکه قبلا اشاره شد، اعصاب حرکتی هر طرف پس از ترک مغز به طرف دیگر میروند به طوری که نیم کره راست مخ سمت چپ بدن و نیم کره چپ مخ طرف راست بدن را کنترل می نماید. نیز دیدیم که ناحیه مربوط به سخن گفتن در نیم کره چپ مخ است.

آزمایش ها معلوم ساخته اند که بیمار « دوپاره مخ » فقط از طریق سخن گفتن می تواند بفهمد در نیمکره چپ چه میگذرد، اگرچه نیم کره راست دست اندرکار سخن گفتن است اما دارای بعضی توانهای مربوط به سخن گفتن است مانند تشخیص معنی یک کلمه و نوشتن.³

2-1-5 تخصص نیم کره ای :

بررسی ها نشان داده است که دو نیم کره مخ کنشهای متفاوت دارند. نیم کره چپ به ما توان سخن گفتن می دهد و فعالیت های منطق پیچیده و محاسبات ریاضی انجام میدهد. نیم کره راست فقط زبان ساده را می فهمد مثل مفهوم شانه یا مسواک ولی نمی تواند شکل های

انتزاعی زبان را درک نماید.

بررسی افراد متعارف تخصص متفاوت دو نیم کره را تایید کرده است. مثلا خبرهای کلامی (مثل لغات) را نیم کره چپ سریع تر و دقیق تر تشخیص میدهد. نیم کره راست برعکس شناختن چهره ها، قیافه های هیجانی را سریع تر تشخیص می دهد. فعالیت های الکتریکی نیم کره چپ در موقع سخن گفتن

---

³ همان